

Foar de Steatekommisje Boarger & Mienskip, gearkomste 10-10-2007

Foarsitter, achte leden,

Hjoed stiet it nije taalbeliedsplan 'Fan Rjocht nei Praktyk, 2008-2010' op 'e wurklist. Wy binne der wiis mei. It is in flinke ferbettering ferlike mei de konseptnoata 'Better sichtber, mear fertroud', ek troch de finansjele paragraaf. Us eardere opmerkings - makke yn 'e mande mei de Ried fan de Fryske Beweging - en ek dy fan oaren binne ferwurke en publisearre.

Yn de foarlizzende noata 'Fan Rjocht nei Praktyk' binne goede ambysjes te finen foar de provinsjale oerheden, foar soarch en wolwêzen, de foarskoalske opfang, it ûnderwiis en de ynformaasje- en kommunikaasjetechnology. Wy hoopje dat se wiermakke wurde yn de kommende trije jier.

Dochs freegje ik jimme hjoed omtinken foar in bydrage fan in ploechje fan seis minsken út ferskillende Fryske organisaasjes, dy't sizze dat wy der mei it útstelde taalbelied op de wat langere termyn noch lang net binne. Minsken dy't harren lykwols noch grutte soargen meitsje. Minsken dy't sizze dat der hjoed de dei ek goed neitocht wurde moat oer de tiid nei 2010. Want mei 'Fan Rjocht nei Praktyk' en de noata's en plannen dêr't nei ferwiisd wurdt, kin noch lang net in foldwaande antwurd jûn wurde op de grutte gefaren dy't ús taal bedriigje. En dat antwurd moat wol jûn wurde, as wy soargje wolle dat de stadige delgong fan it Frysk as libbene omgongs- en kultuertaal wer ombûgd wurdt nei in opgong. Dat freget njonken maatregels dy't **útnoegjend** binne - sa as yn dizze noata - ek om maatregels dy't **ferplichtings** meibringe en dy't de **ekonomyske** en **juridyske** grûnslaggen fan ús taal tige fersterkje kinne. Soks past ek no't der in steatskommisje te set sil mei de taal yn de Grûnwet. It moat dus no goed regele wurde.

Ien en oar betsjut dat it fergrutsjen en it fersterkjen fan de **ekonomyske** betsjutting en wearde fan ús taal mear **sintraal** stean moat yn it provinsjale taalbelied. Dat kin benammen troch it Frysk ta in *funksje*- en *beneamingseask* te meitsjen yn gâns maatskiplike domeinen. Dan wurdt de behearsking fan it Frysk ommers in wichtige ekonomyske faktor. En dêrmei de foarnaamste reden foar heiten en memmen om it Frysk yn de opfieding fan har bern net ôf te swarren, sa't dat hjoed de dei hieltiten faker it gefal is, mar krekt oer te dragen. Ik wiis op de provinsjale fluchhifking *De Fryske Taalatlas* fan 2007. Behearsking fan it Frysk moat wichtich wêze om letter yn belangrike maatskiplike domeinen yn Fryslân in baan te krijen: tink oan it ûnderwiis, it bestjoer, it rjocht, de soarch en guon media.

In effektive fersterking fan de **ekonomyske** basis fan it Frysk sil net maklik gean as de **juridyske** grûnslaggen fan it Frysk net ferbettere wurde. In fierdere ferankering en fersterking fan de **wetlike posysje** fan it Frysk is dan in hurd betingst. Der sil wat dat oanbelanget folle mear **foech** nei de Provinsje moatte om oer sokke fûnemintele saken te kedizen. Oansetten fine wy wol yn fan 'Rjocht nei Praktyk', lykas it neistribjen fan mear sizzenskip (foech) foar de provinsje oer de Fryske taal, yn it foarste plak yn it ûnderwiis. Wy tinke boppedat dat dêr ek in **effektive organisaasjeform** by heart – troch ús oantsjut as 'Sintrum foar de Fryske Taal en Kultuer'.

Gebieten mei oare minderheidstalen binne ús wat de fersterking fan de *ekonomyske*, *juridyske* en *organisatoaryske* basis fan har taal oanbelanget, al earder foargien. Tink

bygelyks oan Kataloanje yn Spanje as it grutste mindertallegebiet yn Europa mei inkelde miljoenen ynwenners, mar ek oan de Åland-eilannen yn Finlân mei 27.000 ynwenners, noch minder as dat Drachten hat. Dy regio's hawwe mei in **grut eigen foech** harren taal feilich steld en in goede takomst jûn. Soks kin ek yn Fryslân, as wy it echt wolle. As de Fryske polityk der iepen foar stiet. Want de delgong fan in taal is perfoarst **gjinn natuerwet**, mar it gefolch fan de politike maatregels dy't yn de rin fan de tiid tige skealik west hawwe foar ús eigen taal of dy fan oare minderheidstalen. Wy hawwe dat yllustrearre mei in wiidweidich útwurke noate-apparaat dat oan de ein fan ús *Oanfalsplan* te finen is. Wy hoopje dus dat jimme dat part net oerslaan sille.

Dat ynsjoch liedt derta dat de opgong fan it Frysk ek wer troch de **polityk** mooglik makke wurde moat. Dêr soene jimme jim as Fryske politisy sterk foar meitsje moatte. Net allinnich yn de tiid foar 2010, mar benammen ek yn de tiid dêrnei. It is faaks noch net te let foar it Frysk, mar de tiid driuwt wol. Wy leverje jimme hjoed, neffens ús, inkelde wichtige boustiennen yn de hope dat dy goed achtslein wurde.

Ferline wike hawwe wy jimme ús bydrage *digitaal* al tastjoerd. Wy tinke mei dit plan in positive bydrage te leverjen oan de diskusje oer taal en taalbelied, net allinne yn de polityk, mar ek yn de Fryske mienskip. Dêrby hawwe wy de struktuer folge fan it *Europeesk Hânfêst*, omdat dy relevant is foar sa'n diskusje. Wy hoopje dat jimme der gebrûk fan meitsje sille.

Wy hawwe ús stik koartwei de titel **Oanfalsplan** meijûn, in wurd dat prof. Salverda fan de Fryske Akademy al mear as ien kear brûkt hat. In *Oanfalsplan* om in belied fan ûngelikense taalferhâldings wer rjocht te lûken mei as doel **lykweardigens en lykberjochting**. Oarssein: it Frysk en de Fryskpraters in takomst jaan.

Wy meitsje **hjoed** fan de gelegenheid gebrûk om de foarsitter in *papieren* eksimplaar oer te langjen. Wy hoopje dat it stik jimme foar de Steategearkomste fan 31 oktober (2007) noch ynspirearje sil. Mei alle wurdearring foar 'Fan Rjocht nei Praktyk' misse wy dochs in mear **fûnemintele** fyzje op en passende maatregels foar de Fryske taal en kultuer op grûn fan in djipgeande analyze fan in kromwoeksen realiteit.

Tankewol.

Ut namme fan de leden fan de wurkgroep *Oanfalsplan Frysk*,
drs. T. Dykstra, foarsitter **Feriening Frysk Underwiis**